

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ У СВІТОВИХ РЕЙТИНГАХ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

Шлях сучасного розвитку економіки країни починається з подолання деіндустріалізації та продовжується неоіндустріалізацією, у процесі якої відбувається формування інформаційного суспільства (ІС). У нашій країні цей процес розпочато, але вже давно настав час подбати про його прискорення.

Застосування нових інформаційних технологій у всіх сферах життя суспільства стає характерною ознакою сучасного світового розвитку. Тому процес інформатизації, його передумови та наслідки, вплив на конкурентоспроможність економіки окремих країн оцінюють різні організації та інститути, як наприклад, Всесвітній Економічний Форум, Всесвітній банк, INSEAD Business School у співпраці з Alcatel-Lucent, компанія Booz, Конференція індійської промисловості та Всесвітня організація інтелектуальної власності (спеціалізована установа ООН), Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний союз електрозв'язку, який є спеціалізованим підрозділом ООН у сфері ІКТ, Дослідження World Wide Web Foundation, шляхом експертного опитування, що проводиться у країнах, які стали об'єктами дослідження, а також статистичного матеріалу цих країн. Україна, як і інші країни-члени ЄС, бере участь у цих оцінках й опитуваннях, тому актуальним є дослідження з метою визначення за допомогою глобальних показників ступеня розвитку ІС в Україні та країнах ЄС, а також у контексті євроінтеграції України вивчення їх досвіду побудови ІС.

Мета статті – на підставі світових рейтингів за участю України та країн-членів ЄС відповідних індексів, які характеризують розвиток ІС, проаналізувати реалізацію прискорення розвитку ІС в Україні.

Інформаційною базою дослідження є статистичні матеріали, аналітичні міжнародні економічні дослідження, законодавчі й нормативні акти України.

Проблемам розвитку ІС в Україні відведено важливу роль у працях багатьох науковців: О. Білоруса, В. Дергачової, Т. Шеремет (досліджено вплив на міжнародну конкурентоспроможність країни процесу інформатизації та розвитку ІС) [1; 2]; Д. Дубова, М. Ожеван, С. Гнатюка, О. Михайловської (розкрито сучасне розуміння ІС, проаналізовано позиції України у світових рейтингах розвитку ІС) [3-5]; В. Пожуєва, В. Пригоди (визначено економіку знань як основу формування ІС, проблеми розвитку Інтернет-спільнот в умовах ІС) [6; 7] та ін.

На даний час опубліковано багато досліджень щодо стану та проблем розвитку ІС в Україні й інших країнах, але актуальним залишається визначення місця України у світових процесах інформатизації, прискорення процесу побудови ІС.

Інформаційне суспільство – суспільство, що має розвинуту індустрію інформаційних технологій, високий рівень інформаційної культури, в якому більшість працівників зайнято виробництвом, збереженням, опрацюванням і реа-

лізацією інформації, особливо вищої її форми – знань [8, с. 151].

Аналіз світових тенденцій свідчить, що прогресивні країни світу приділяють особливу увагу переходу до ІС, унаслідок чого частка загальної чисельності зайнятих у народному господарстві, тих, хто належить до інформаційної сфери, безперервно зростає. Темпи зростання обсягів продажів послуг і товарів, пов'язаних з інформаційними технологіями і галузями, досягають високих темпів. Так, наприклад, протягом п'яти останніх років Інтернет досяг аудиторії понад 50 млн користувачів, тоді як іншим засобам масової інформації для досягнення такого показника знадобилося більше часу (радіо – 38 років, телебачення – 13 років).

В ІС економіка, на відміну від традиційної схеми, заснована на знаннях, людських ресурсах та ІКТ, мережах. Тому наведемо результати аналізу рейтингів, що характеризують розвиток ІС в Україні та країнах-членах ЄС серед країн світу, за такими індексами:

Індекс економіки знань (Knowledge Economy Index – KEI);

Індекс національних систем вищої освіти (U21 Rankings of National Higher Education Systems);

Глобальний індекс інновацій (The Global Innovation Index);

Індекс конкурентоспроможності ІТ-індустрії;

Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT Development Index);

Індекс розвитку Інтернету (The Web Index);

Індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index);

Індекс країн світу за рівнем розвитку електронного уряду (UN e-Government Index).

Індекс економіки знань публікується Всесвітнім банком. Він характеризує загальний рівень просування країни

або регіону до ІС, заснованого на знаннях, і включає 4 підіндекси: створення інновацій, ІКТ, економічного й інституціонального режиму. Перші три підіндекси утворює Індекс знань (Knowledge Index – KI), який розраховується окремо.

Методика K4D (Knowledge for Development Program), яку було розроблено Всесвітнім банком, частіше за все використовується для оцінки ступеня сформованості економіки знань і присвячена порівняльному аналізу результатів функціонування чотирьох ключових блоків різних країн: інституціональні умови існування економіки знань, освіта і людські ресурси, національна інноваційна система країни, інформаційна і комунікаційна інфраструктура.

Найкращі показники рейтингу країн ЄС, що характеризують взаємозв'язок між конкурентоспроможністю, інноваціями та національною системою вищої освіти, формуванням економіки знань серед країн світу, можна спостерігати в Австрії, Бельгії, Великій Британії, Данії, Нідерландах, Німеччині, Польщі, Фінляндії, Франції, Швеції. Загальна тенденція взаємозв'язку наведених показників спостерігається є такою: більшість країн-членів ЄС не реалізують повною мірою свій науковий та інноваційний потенціал для підвищення конкурентоспроможності країни. Україна порівняно з країнами-членами ЄС має найнижчі показники рейтингу (відповідно 63 та 56 місця) за Глобальним індексом інновацій (2012 р.) і за Індексом економіки знань та Індексом знань (2012 р.) серед країн світу. Прискорення процесу інформатизації значною мірою залежить від наявності освічених і кваліфікованих кадрів та провідних технологій держави, що підвищують продуктивність праці. Сектор вищої освіти сприяє реалізації цих потреб. Більше того, у сучасному світі якість системи вищої освіти, що має широкі зв'язки на міжнародному рівні, сприяє глобальному розвитку завдяки обміну студента-

ми, дослідниками, проектами й ідеями через національні кордони, участі в Дослідницькому просторі країн ЄС.

Виходячи з цих передумов, головна мета рейтингу національних систем вищої освіти країн світу, який відтворила Міжнародна мережа університетів Universitas 21, полягає в тому, щоб з'ясувати, які країни надають кращу вищу освіту. У рейтингу Universitas 21 оцінюються системи вищої освіти серед відносно великої кількості країн, що перебувають на різних етапах економічного розвитку. Україна в рейтингу 2012-2015 рр. найкращий результат мала у 2012 р. – 25 місце (індекс 59,0) [9]. Найкращий рейтинг серед країн членів ЄС за той самий період мала Швеція у 2014 р. (2 місце, індекс 86,7), найнижчий показник – у Хорватії у 2014 р. (45 місце, індекс 41,6) [10].

У 2015 р. країнами з кращими системами вищої освіти за всіма показниками стали: США, Швейцарія, Данія, Фінляндія і Швеція [11]. Україна поліпшила свій результат на один пункт, посівши 41 місце. Останнє місце в рейтингу 2012, 2014, 2015 рр. посідає Індія, до десяти кращих серед країн-членів ЄС за цей період потрапили Велика Британія (8-9 місця), Данія (3-5 місця), Нідерланди (7-9 місця), Фінляндія (2-5 місця), Швеція (2-5 місця) [9-11]. У висновках дослідження 2012 р. визначено, що найбільшу частку працівників із вищим рівнем освіти мали: Австралія, Ізраїль, Канада, Росія, США, Тайвань, Україна [9].

Результати дослідження дозволяють дійти висновку, що інтенсивне використання знань не тільки сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни, приводить до загального зростання її економіки в цілому, але і є каталізатором побудови ІС.

Глобальний індекс інновацій публікується Корнельським університетом, ISEAD та WIPO (World Intellectual Property Organization – підрозділ ООН), що спеціалізуються на захисті прав інтелек-

туальної власності). Індекс складається з двох підіндексів: споживання інновацій і експорту інновацій. Для їх розрахунку використовуються 84 показники, які відображають інноваційні можливості країн, якість інновацій, їх результати і розвиток інноваційної інфраструктури країн-учасниць, серед яких: якість університетів, наявність мікрофінансування й угод з венчурного капіталу, розвиток галузей ІТ та онлайн-складової бізнесу.

Як свідчать дані табл. 1, у 2014 р. Україна поліпшила свій результат у даному рейтингу, посівши 63 місце серед 143 країн світу, порівняно з 2013 р., у якому вона посіла 71 місце серед 142 країн світу [12; 13]. Найкращі рейтинги за період 2012-2014 рр. мали Швеція (2-3 місця), Фінляндія (4-6 місця), Нідерланди (4-9), Данія (7-9 місця), Велика Британія (8-10 місця), Ірландія (8-13 місця). За цей самий період найгірший рейтинг мали Греція (66 місце у 2012 р.), Румунія (55 місце у 2014 р.). Україна за той самий період мала найкращий рейтинг у 2011 р. (60 місце), найгірший – у 2012 р. (71 місце). Перші три місця у рейтингу 2014 р. посіли Швейцарія, Велика Британія і Швеція, а США і Росія – 6 та 49 відповідно.

Поліпшення результатів у сфері інновацій можна очікувати із вступом України до ЄС, тому що відкриється можливість залучитися до Стратегічного форуму з міжнародного співробітництва в галузі науки і технології (Strategic Forum for International Science and Technology Cooperation – SFIC). Основними завданнями SFIC, членами якого є країни Євросоюзу, є систематизація та обмін інформацією про науково-технічне співробітництво, об'єднання інформації про науково-технічні ресурси третіх країн, створення мереж наукових радників у третіх країнах, регулярні консультації для визначення загальних пріоритетних географічних і тематичних напрямів розвитку координованої кооперації з третіми країнами.

Рейтинг країн-членів ЄС та України за Глобальним індексом інновацій
у 2012-2014 рр. [12-14]

Рейтинг			Країни	Індекс		
2012	2013	2014		2012	2013	2014
Країни-члени ЄС Західної Європи						
22	23	20	Австрія	53,1	51,9	53,4
20	21	23	Бельгія	54,3	52,5	51,7
5	3	2	Велика Британія	61,2	61,2	62,4
66	55	50	Греція	35,3	37,7	38,9
7	9	8	Данія	59,9	58,3	57,5
8	10	11	Ірландія	58,7	57,9	56,7
29	26	27	Іспанія	47,2	49,4	49,3
36	29	31	Італія	44,5	47,8	45,7
28	27	30	Кіпр	47,9	49,3	45,8
11	12	9	Люксембург	57,7	56,6	56,9
16	24	25	Мальта	56,1	51,8	50,4
6	4	5	Нідерланди	60,5	61,1	60,6
15	15	13	Німеччина	56,2	55,8	56,0
14	16	14	Норвегія	56,4	55,6	55,6
35	34	32	Португалія	45,3	45,1	45,6
4	6	4	Фінляндія	61,8	59,5	60,7
24	20	22	Франція	51,8	52,8	52,2
2	2	3	Швеція	64,8	61,4	62,3
Країни-члени ЄС Східної Європи						
42	41	44	Болгарія	40,7	41,3	40,7
44	49	45	Польща	40,4	40,1	40,6
40	36	37	Словаччина	41,4	42,2	41,9
26	30	28	Словенія	49,9	47,3	47,2
52	48	55	Румунія	37,8	40,3	38,1
31	31	35	Угорщина	46,5	46,9	44,6
42	37	42	Хорватія	40,7	41,9	40,7
27	28	26	Чехія	49,7	48,4	50,2
Пострадянські країни-члени ЄС						
30	33	34	Латвія	47,0	45,2	44,8
38	40	39	Литва	44,0	41,4	41,0
19	25	24	Естонія	55,3	50,6	51,5
63	71	63	Україна	36,1	35,8	36,3
<i>Усього країн світу, що брали участь у рейтингу</i>						
141	142	143		141	142	143

Ключовим завданням нової середньострокової інноваційної стратегії ЄС до 2020 р. є побудова єдиного інноваційного простору шляхом інтенсифікації горизонтальної і вертикальної координації інноваційної політики країн-членів

ЄС, а також формування єдиної міжнародної науково-технічної політики. Центральне місце у «Стратегії 2020» займає ініціатива ЄК щодо створення «Інноваційного союзу», спрямована на стимулювання повного інноваційного ланцюжка

від ідеї до ринку готової продукції, а також побудови єдиного європейського ринку знань та інновацій з метою створення умов для розвитку ІС і підвищення конкурентоспроможності відносно США й інших країн.

Із вступом до ЄС в Україні виникає можливість залучитися до ініціатив країн Євросоюзу і поліпшити свій рейтинг за Глобальним індексом інновацій.

Аналіз рейтингу України та країн ЄС за глобальними індексами використання ІТ-технологій країнами світу виконано за індексами конкурентоспроможності ІТ-індустрії, розвитку ІКТ й Інтернету, мережевої готовності, рівнем розвитку електронного уряду. Кожен із цих індексів може бути використаний державою як інструмент для аналізу проблемних моментів у їх політиці та здійснення моніторингу свого прогресу у сфері впровадження ІКТ, Інтернету, електронного уряду тощо. Розрахункова частина індексів базується на статистичних даних міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний союз електров'язку, який є спеціалізованим підрозділом ООН у сфері ІКТ, Всесвітній Економічний Форум, Дослідження World Wide Web Foundation, а також результатах експертного опитування, яке проводилося у країнах, які стали об'єктами дослідження. При визначенні місця у глобальному рейтингу всі країни ранжуються на основі індексу.

Далі представимо аналіз рейтингу України та країн-членів ЄС за зазначеними індексами.

Рейтинг конкурентоспроможності ІТ-індустрії є вагомим показником в оцінці розвитку ІС країни, як і аргументом у вирішенні питання для іноземних інвесторів вкладати гроші в ту чи іншу країну. Восени 2011 р. дослідний центр The Economist Intelligence Unit (EIU) за підтримки Міжнародної асоціації виробників програмного забезпечення (BSA) опублікував результати свого дослідження «Ін-

декс конкурентоспроможності ІТ-галузі у країнах світу».

Найбільш успішний розвиток ІТ-галузі, як стверджують фахівці EIU, має місце в тих країнах, де спостерігається наявність професійних і висококваліфікованих кадрів, створення програм інноваційного розвитку економіки на основі ІТ або перспективного плану впровадження таких інновацій, постійне прагнення уряду до вдосконалення і модернізації телекомунікаційної інфраструктури, ефективний режим правового регулювання наданих преференцій організаціям, які розробляють і впроваджують ІТ, баланс між розвитком технологій і створенням умов для функціонування ринкових механізмів, які мають активно підтримуватися державою.

Найкращі результати рейтингу за Індексом конкурентоспроможності ІТ-галузі у країнах світу мають такі країни-члени ЄС: Велика Британія, Данія, Швеція, Фінляндія. Україна відстає від цих країн на 49-44 пункти, і навіть від Болгарії, яка має найнижчі показники, Україна відстає на 14-3 пункти [15-17].

Україна піднялася у рейтингу за 2009 р. на 7 пунктів проти 2008 р. завдяки поліпшенню показників, що характеризують людський капітал й умови для досліджень і розробок. Останнє пов'язане з тим, що укладачі рейтингу змінили джерело даних для оцінки кількості ІТ-патентів, а також даних, що використовувалися для оцінки рівня зайнятості в ІТ-галузі.

Аналіз рейтингу України та країн-членів ЄС за Індексом розвитку ІКТ. Перехід до ІС передбачає значні зміни в економічній системі, що характеризуються зростанням і розвитком інфокомунікаційної галузі, як у рамках світової, так і на рівні національної економіки. Індекс розвитку ІКТ розроблений ще у 2007 р., він характеризує досягнення країн світу з точки зору розвитку ІКТ на основі 11 показників, якими керується Мі-

жнародний союз електров'язку у своїх оцінках, а також досягнення країн світу у розвитку ІКТ. Індекс зводить такі показники, як доступ до ІКТ, їх використання, а також практичного знання цих технологій, зокрема: кількість стаціонарних і мобільних телефонів на 100 жителів країни, кількість домашніх домогосподарств, які мають комп'ютер, кількість користувачів Інтернету, рівень грамотності та ін., – до єдиного критерію, який можна

використовувати як інструмент для порівняльного аналізу на різних рівнях.

За даними табл. 2 Індекс розвитку ІКТ протягом 2011-2014 рр. в Україні постійно зростає, але, незважаючи на це, рейтинг за цим індексом погіршився: найвищий був у 2011 р. (65 місце, індекс 4,20) і найнижчий – у 2014 р. (73 місце, індекс 5,15), у той час як у 2014 р. найкращий показник серед країн ЄС мала Данія (1 місце, індекс 8,86), а найгірший – Румунія (58 місце, індекс 5,83).

Таблиця 2

Рейтинг країн-членів ЄС та України за Індексом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у країнах світу у 2011-2014 рр. [18-21]

Рейтинг				Країни	Індекс			
2011	2012	2013	2014		2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Країни-члени ЄС Західної Європи								
22	19	21	24	Австрія	6,74	7,10	7,36	7,62
23	23	25	25	Бельгія	6,60	6,89	7,16	7,57
14	9	8	5	Велика Британія	7,35	7,75	7,98	8,50
35	33	32	39	Греція	5,88	6,14	6,45	6,85
3	3	4	1	Данія	8,01	8,29	8,35	8,86
29	20	23	26	Ірландія	6,13	7,09	7,25	7,57
19	28	27	28	Іспанія	6,99	6,62	6,89	7,38
27	29	30	36	Італія	6,31	6,28	6,57	6,94
38	44	45	51	Кіпр	5,64	5,73	5,86	6,11
6	7	9	10	Люксембург	7,64	7,76	7,93	8,26
28	26	24	30	Мальта	6,30	6,69	7,25	7,25
7	6	7	7	Нідерланди	7,60	7,82	8,00	8,38
15	16	19	17	Німеччина	7,18	7,39	7,46	7,90
11	13	6	6	Норвегія	7,39	7,52	8,13	8,39
36	37	36	43	Португалія	5,86	6,05	6,32	6,67
5	5	5	8	Фінляндія	7,89	8,04	8,24	8,31
17	18	18	18	Франція	7,08	7,30	7,93	7,87
2	2	2	3	Швеція	8,21	8,34	8,45	8,67
Країни-члени ЄС Східної Європи								
49	51	46	49	Болгарія	5,19	5,20	5,83	6,31
30	31	37	44	Польща	6,09	6,19	6,31	6,60
50	39	43	45	Словаччина	4,89	5,86	6,05	6,58
39	25	28	31	Словенія	5,63	6,70	6,76	7,13
24	52	55	58	Румунія	6,54	5,13	5,35	5,83
42	41	42	46	Угорщина	5,53	5,77	6,10	6,52
41	42	38	37	Хорватія	5,54	5,75	6,31	6,90
33	32	34	41	Чехія	5,89	6,17	6,40	6,72

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Пострадянські країни-члени ЄС								
37	36	35	33	Латвія	5,80	8,06	6,36	7,03
34	35	44	40	Литва	5,88	6,06	5,88	6,74
26	24	22	21	Естонія	6,36	6,81	7,28	7,68
65	67	68	73	Україна	4,20	4,40	4,64	5,15
Усього країн світу								
152	155	157	166		152	155	157	166

Створення вітчизняними виробниками з урахуванням результатів досліджень ситуаційних центрів засобів інформатизації, розроблення комп'ютерних програм, зокрема з відкритими кодами, та новітніх конкурентоспроможних ІКТ сприятиме підвищенню рейтингу України за Індексом розвитку ІКТ у країнах світу.

Аналіз рейтингу країн-членів ЄС та України за Індексом мережевої готовності. Індекс готовності до мереженого суспільства щорічно публікується Всесвітнім економічним форумом і міжнародною школою бізнесу ISEAD починаючи з 2002 р. Індекс побудовано на основі 3 індексів-компонентів (середовище, готовність, використання), кожен з яких включає по 3 підіндекси, що характеризують відповідно: ринкове, політичне і інфраструктурне середовище, готовність населення, підприємств й органів влади до застосування мережевих технологій, ІКТ населенням, підприємствами та органами управління. Для розрахунку Індeksu зараз використовується 71 показник. Частина показників заснована на міжнародній статистиці, а частина – на результатах експертного опитування менеджерів підприємств у країнах, які оцінюються.

Як свідчать дані табл. 3, найкращий рейтинг країн-членів ЄС за Індексом мережевої готовності серед країн світу протягом 2008-2015 рр. мали Нідерланди (9-4 місця), Норвегія (8-5 місця), Фінляндія (6-1 місця), Швеція (3-1 місце). Найнижчий рейтинг за той самий період мали

Румунія (75 місце), Греція (74 місце), Болгарія (73 місце), Польща (69 місце), Словаччина (64 місце). Україна найкращий результат у цьому рейтингу мала у 2008-2009 рр. (62 місце), а найгірший – у 2014 р. (81 місце).

Для досягнення показників використання мережевих технологій в Україні на рівні європейських країн необхідно здійснити подальший розвиток національної, галузевих і регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів, електронних інформаційно-аналітичних систем державних органів та органів місцевого самоврядування, що дозволить активізувати впровадження систем електронного спілкування з органами влади, електронних розрахунків за придбані товари, виконані роботи та надані послуги.

Аналіз рейтингу країн-членів ЄС та України за Індексом розвитку Інтернету. ІС передбачає широке за різними напрямками використання Інтернету, а саме: дистанційна освіта, спілкування, замовлення послуг, квитків на транспорт, вирішення питань з державними органами тощо. Рейтинг являє собою список країн світу, ранжованих за Індексом розвитку Інтернету у країнах світу, тобто комплексним показником, який характеризує рівень впливу Інтернету на різні сфери суспільного життя. Цей показник розроблено World Wide Web Foundation у 2012 р. Він вимірює рівень розвитку і впливу Інтернету на суспільство за різними параметрами, об'єднаними у чотири основні групи:

Таблиця 3

Рейтинг країн-членів ЄС та України за Індексом мережевої готовності серед країн світу [22-25] ¹

Рейтинг					Країни	Індекс				
2008-2009	2011-2012	2013	2014	2015		2008-2009	2011-2012	2013	2014	2015
Країни-члени ЄС Західної Європи										
16	19	19	22	20	Австрія	5,22	5,25	5,25	5,26	5,4
24	22	24	27	24	Бельгія	5,02	5,13	5,10	5,06	5,3
15	10	7	9	8	Велика Британія	5,27	5,50	5,64	5,54	5,6
55	59	64	74	66	Греція	4,00	3,99	3,93	3,95	4,1
1	4	8	13	15	Данія	5,85	5,70	5,58	5,50	5,5
23	25	27	26	25	Ірландія	5,03	5,02	5,05	5,07	5,2
34	38	38	34	34	Іспанія	4,50	4,54	4,51	4,69	4,7
45	48	50	58	55	Італія	4,16	4,17	4,18	4,18	4,3
32	32	35	37	36	Кіпр	4,52	4,66	4,59	4,60	4,7
21	21	16	11	9	Люксембург	5,10	5,22	5,37	5,53	5,6
26	26	28	28	29	Мальта	4,79	4,91	4,90	4,96	4,9
9	6	4	4	4	Нідерланди	5,48	5,60	5,81	5,79	5,8
20	16	13	12	13	Німеччина	5,17	5,32	5,43	5,50	5,5
8	7	5	5	5	Норвегія	5,49	5,59	5,66	5,70	5,8
30	33	33	33	28	Португалія	4,63	4,63	4,67	4,73	4,9
6	3	1	1	2	Фінляндія	5,53	5,81	5,98	6,04	6,0
19	23	26	25	26	Франція	5,17	5,12	5,06	5,09	5,2
2	1	3	3	3	Швеція	5,84	5,94	5,91	5,93	5,8
Країни-члени ЄС Східної Європи										
68	70	71	73	73	Болгарія	3,80	3,89	3,87	3,96	4,0
69	49	49	54	50	Польща	3,80	4,16	4,19	4,24	4,4
43	64	61	59	59	Словаччина	4,19	3,94	3,95	4,12	4,2
31	37	37	36	37	Словенія	4,57	4,58	4,53	4,60	4,6
58	67	75	75	63	Румунія	3,97	3,90	3,86	3,95	4,2
41	43	44	47	53	Угорщина	4,28	4,30	4,29	4,32	4,3
49	45	51	46	54	Хорватія	4,09	4,22	4,17	4,34	4,3
32	42	42	42	43	Чехія	4,53	4,33	4,38	4,49	4,5
Пострадянські країни-члени ЄС										
48	31	32	39	33	Латвія	4,10	4,66	4,72	4,58	4,7
35	41	41	31	31	Литва	4,40	4,35	4,43	4,78	4,9
18	24	22	21	22	Естонія	5,19	5,09	5,12	5,27	5,3
62	75	73	81	71	Україна	3,88	3,85	3,87	3,87	4,0
Усього країн світу, що брали участь у рейтингу										
134	142	144	148	143		134	142	144	148	143

¹ Інформація за 2010 р. відсутня.

Проникнення. Оцінка рівня й інтенсивності використання Інтернету в країні,

включаючи рівень розвитку та якості комунікаційної інфраструктури, а також

інституціональної інфраструктури і її регуляторних аспектів.

Свобода і відкритість. Оцінка рівня громадянських свобод, включаючи права на одержання інформації, висловлення думок, безпеку і конфіденційність в Інтернеті.

Якість контенту. Оцінка рівня використання громадянами і доступність контенту з акцентом на тому, наскільки різні групи зацікавлених громадян можуть одержати доступ до інформації в національному сегменті Інтернету через доступні платформи і канали мовою, якою вони користуються.

Права і можливості. Оцінка соціальних, економічних і політичних показників розвитку держави в контексті впливу на них Інтернету.

Розрахункова частина Індексу виконана на підставі статистичних даних міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний союз електрозв'язку, Всесвітній банк, Всесвітній Економічний Форум, Фонд Wikimedia та інших, а також результатів експертного опитування, проведеного в країнах, що стали об'єктами дослідження. У підсумковому звіті показники зводяться в єдиний Web Index. При визначенні місця в глобальному рейтингу всі країни ранжуються на основі індексу, де перше місце в рейтинговій таблиці відповідає найвищому значенню цього показника, а останнє – найнижчому.

До першої десятки країн у рейтингу за розвитком Інтернету серед 86 країн світу у 2014 р. (у 2013 р. серед 81 країни) увійшли шість країн-членів ЄС: перше місце посіла Данія (у 2013 р. – 6 місце), друге – Фінляндія (2013 р. – 7), третє – Норвегія (2013 р. – 2), четверте – Велика Британія (2013 р. – 3), п'яте – Швеція (2013 р. – 1), дев'яте – Нідерланди (2013 р. – 12). Найнижчий рейтинг зафіксовано у таких країнах-членах ЄС, як Польща – 34 місце (у 2013 р. – 21), Греція – 30 (2013 р. – 26), Італія – 29 (2013 р. – 22), Чехія – 28

місце (2013 р. – 34). Але Україна ще суттєвіше відстає в цьому рейтингу, посідаючи 46 місце (у 2013 р. не брала участі в рейтингу) [26; 27].

З метою розвитку Інтернету в Україні необхідне створення інфраструктури широкосмугового доступу, умов в усіх населених пунктах для доступу до Інтернету, в тому числі шляхом розбудови мережі пунктів колективного доступу на всій території країни. Це стає ще більш актуальним із формуванням інформаційної культури, упровадженням ІКТ у ВНЗ України, розвитком так званих Інтернет-спільнот, які в широкому значенні означають сукупність усіх користувачів Інтернету, що об'єднуються з певною метою і включають певні ресурси глобальної мережі.

Аналіз рейтингу країн-членів ЄС та України за Індексом рівня розвитку електронного уряду. Індекс рівня розвитку електронного уряду оцінює готовність і можливість національних державних структур у використанні ІКТ для надання громадянам державних послуг, публікується Департаментом з економічних і соціальних питань ООН (уперше підготовлено у 2001 р.). Цей індекс включає три підіндекси, які характеризують стан людського капіталу, ІКТ-інфраструктури і веб-присутності органів державної влади. Перші два базуються на офіційних статистичних даних, а останній будується на основі результатів обстеження веб-сайтів уряду і відповідних міністерств (фінансів, охорони здоров'я, освіти і науки, праці, соціального забезпечення).

У 2014 р. Україна посіла 87 місце (індекс – 0,5032) у цьому рейтингу, у той час як найнижчі показники рейтингу серед країн-членів ЄС мали Болгарія (73 місце, індекс – 0,5421), Румунія (64 місце, індекс – 0,5632), Кіпр (58 місце, рейтинг – 0,5958). За даними 2012 р. Україна посіла 68 місце, а серед країн-членів ЄС найнижчі показники рейтингу мали Румунія (62 місце, індекс – 0,6060), Болга-

рія (60 місце, індекс – 0,6132), Словаччина (53 місце, індекс – 0,6292) (табл. 4). Таким чином, незважаючи на кращий

рейтинг у 2012 р., Україна має розрив від 6 до 15 пунктів від країн із найнижчими рейтингами.

Таблиця 4

Рейтинг країн-членів ЄС та України за Індексом рівня розвитку електронного уряду серед країн світу [28;29]

Країна	Рейтинг		Індекс	
	2012 р.	2014 р.	2012 р.	2014 р.
Країни-члени ЄС Західної Європи				
Австрія	21	20	0,7840	0,7912
Бельгія	24	25	0,7718	0,7564
Велика Британія	3	8	0,8960	0,8695
Греція	37	34	0,6872	0,7118
Данія	4	16	0,8889	0,8162
Ірландія	34	22	0,7149	0,7810
Іспанія	23	12	0,7770	0,8410
Італія	32	23	0,7190	0,7593
Кіпр	45	58	0,6508	0,5958
Люксембург	19	24	0,8014	0,7591
Мальта	35	40	0,7131	0,6518
Нідерланди	2	5	0,9125	0,8897
Німеччина	17	21	0,8079	0,7864
Норвегія	8	13	0,8593	0,8357
Португалія	33	37	0,7165	0,6900
Фінляндія	9	10	0,8505	0,8449
Франція	6	4	0,8635	0,8938
Швеція	7	14	0,8599	0,8225
<i>Країни-члени ЄС Східної Європи</i>				
Болгарія	60	73	0,6132	0,5421
Польща	47	42	0,6441	0,6482
Словаччина	53	51	0,6292	0,6148
Словенія	25	41	0,7492	0,6505
Румунія	62	64	0,6060	0,5632
Угорщина	31	39	0,7201	0,6637
Хорватія	30	47	0,7328	0,6282
Чехія	46	53	0,6491	0,6070
Пострадянські країни-члени ЄС				
Латвія	29	31	0,7333	0,7178
Литва	42	29	0,6604	0,7271
Естонія	20	15	0,7987	0,8180
Україна	68	87	0,5653	0,5032
<i>Усього країн світу, що брали участь у рейтингу</i>	<i>190</i>	<i>193</i>	<i>190</i>	<i>193</i>

Отже, Україна має активізувати зусилля на забезпечення електронної взаємодії державних органів між собою та з

громадянами й організаціями, надання всіх видів соціальної допомоги в межах єдиного державного порталу.

За підсумком аналізу рейтингу України та країн-членів ЄС за глобальними індексами використання ІТ-технологій країнами світу можна зазначити, що у 2014 р. найбільше рейтингове відставання України від країн-членів ЄС спостерігалось за рівнем розвитку електронного уряду, а у 2012 р. – у рейтингу за Індексом розвитку ІКТ. Досвід країн-членів ЄС у побудові політики у сфері ІКТ становить інтерес для України, оскільки у формуванні європейського ІС вони досягли кращих результатів. Більше того, з огляду на вступ України до ЄС постає завдання узгодження чинного законодавства у сфері інформатизації нашої країни і країн-членів ЄС. Сприятливі умови розвитку ІКТ в Україні буде адаптація національного стандарту комп'ютерної грамотності до міжнародного European Computer Driving Licence (ECDL)

Висновки. На підставі аналізу встановлено, що визначальним чинником економічного зростання і забезпечення високого рівня конкурентоспроможності країни є інтенсивне використання знань, прискорення інформатизації, інноваційного науково-технологічного розвитку, що сприяє переходу суспільства на якісно вищий рівень соціально-економічного розвитку, заснованого на формуванні нового технологічного засобу господарювання, тобто ІС.

Поглиблення й оптимізація європейської інтеграції у сфері науки, інновацій та освіти є основою заходів розвитку ІС. Ці зусилля спрямовані на досягнення «критичної» маси науково-технічних ресурсів, створення необхідних взаємозв'язків між елементами національних інноваційних систем з метою прискорення інформаційних процесів у ЄС і підвищення конкурентоспроможності Євросоюзу.

У контексті євроінтеграції України актуальною є проблема вивчення досвіду становлення ІС у країнах-членах ЄС, а також узгодження норм правових актів ЄС й інформаційного законодавства України.

В Україні на найближчу перспективу необхідно:

затвердити розроблену оновлену концепцію державної інформаційної політики України;

у новій загальнодержавній програмі розвитку ІС в Україні на 2016-2020 рр. треба визначити пріоритети розвитку в умовах інформаційної глобалізації та євроінтеграції України;

гармонізувати національну систему індикаторів розвитку ІС із відповідними показниками ЄС;

адаптувати національний стандарт комп'ютерної грамотності до міжнародного European Computer Driving Licence (ECDL).

Відповідно до стратегії формування сучасної інформаційної інфраструктури ІС необхідно:

активізувати впровадження інфраструктури широкопasmового доступу до Інтернету на всій території країни з метою розвитку Інтернету в Україні;

створити умови в усіх населених пунктах для доступу до Інтернету, в тому числі шляхом розбудови мережі пунктів колективного доступу;

здійснити подальший розвиток національної, галузевих і регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів, електронних інформаційно-аналітичних систем державних органів та органів місцевого самоврядування для досягнення показників використання мережевих технологій в Україні на рівні європейських країн;

забезпечити реалізацію електронної взаємодії державних органів між собою та з громадянами й організаціями;

забезпечити надання всіх видів соціальної допомоги в межах єдиного державного порталу;

активізувати впровадження систем електронних розрахунків за придбані товари, виконані роботи та надані послуги;

поширити впровадження інтелектуальних інформаційних та інформаційно-аналітичних технологій, інтегрованих

систем баз даних та знань, національних інформаційних ресурсів;

створити вітчизняними виробниками з урахуванням результатів досліджень ситуаційних центрів новітні конкурентоспроможні ІКТ, що сприятиме підвищенню рейтингу України за Індексом розвитку ІКТ у країнах світу;

розробити та впровадити національні стандарти і технічні регламенти застосування ІКТ, гармонізовані з відповідними стандартами країн-членів ЄС.

Проблеми, які стримують темпи розвитку ІС в Україні, можуть бути вирішені, але вимоги до вступу до ЄС припускають реформи майже у всіх сферах суспільного життя, які потребують інформаційного забезпечення і постійного наукового дослідження, що значною мірою вплине на формування повноцінного ІС.

Література

1. Білорус О.Г. Проблеми глобальної модернізації та імперативи неоіндустриалізації транзитивних країн / О.Г. Білорус // Економічний часопис – ХХІ. – 2012. – № 10. – С. 3-6.

2. Дергачова В.В. Україна в системі міжнародної конкурентоспроможності: оцінка позицій, причини і шляхи відродження / В.В. Дергачова, Т.Г. Шеремет // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2010. – № 7. – С. 59-66.

3. Дубов Д.В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д.В. Дубов, М.А. Ожеван, С.Л. Гнатюк. – К.: НІСД, 2010. – 64 с.

4. Пригода В.М. Формування системи показників розвитку інформаційного суспільства в Україні / В.М. Пригода // Економіка і управління. – 2009. – № 9. – С.31-38.

5. Михайловська О.В. Місце України у світовому процесі розбудови інформаційного суспільства / О.В. Михайловська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 36-44.

6. Пожуєв В.І. Проблеми України на шляху до інформатизації суспільства і освіти: аналіз феномена Інтернет-спільнот / В.І. Пожуєв // Гуманітарний вісник. – 2010. – Вип. 40. – С. 4-13.

7. Пригода В.М. Економіка знань як основа формування інформаційного суспільства / В.М. Пригода // Економіка і управління. – 2010. – № 2. – С. 13-20.

8. Информатизация: понятийный словарь терминов и аббревиатур / под ред. Л.С. Винарика, М.И. Крулькевича. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2006. – 208 с.

9. Universitas 21: Рейтинг национальных систем высшего образования 2012 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru.news/2012.05.15/5280>.

10. Universitas 21: Рейтинг национальных систем высшего образования 2014 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru.news/2014.05.18/7058>.

11. Universitas 21: Рейтинг национальных систем высшего образования 2015 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru.news/2015.06.17/7207>.

12. Исследование INSEAD: Глобальный индекс инноваций 2014 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2014/07/18/6841>.

13. Исследование INSEAD: Глобальный индекс инноваций 2013 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2013/07/01/6051>.

14. Исследование INSEAD: Глобальный индекс инноваций 2012 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2012/07/06/4531>.

15. Economist Intelligence Unit: Индекс конкурентоспособности IT-отрасли в странах мира в 2007 году [Электронный

ресурс] / Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/state/2007.08.11/1348>.

16. Economist Intelligence Unit: Индекс конкурентоспособности IT-отрасли в странах мира в 2009 году [Электронный ресурс] / Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/state/2009.09.20/2179>.

17. Индустрия ИТ. Индекс конкурентоспособности IT-отрасли в 2011 году, разработанный Economist Intelligence Unit [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://globalindex11.BSA.org/countroy-table>.

18. Международный союз электросвязи. Индекс развития информационно-коммуникационных технологий в странах мира в 2014 году [Электронный ресурс] / Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2014/11/24/6988>.

19. Международный союз электросвязи. Индекс развития информационно-коммуникационных технологий в странах мира в 2013 году [Электронный ресурс] / Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2013/10/08/6296>.

20. Международный союз электросвязи. Индекс развития информационно-коммуникационных технологий в странах мира в 2012 году [Электронный ресурс] / Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2012/10/11/5059>.

21. Международный союз электросвязи. Индекс развития информационно-коммуникационных технологий в странах мира в 2011 году [Электронный ресурс] / Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных техноло-

гий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/state/2011/09/21/3495>.

22. Всемирный экономический форум: Индекс сетевой готовности 2015 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2015/04/17/7128>.

23. Всемирный экономический форум: Индекс сетевой готовности 2014 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2014/04/24/6750>.

24. Всемирный экономический форум: Индекс сетевой готовности 2013 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2013/04/11/5816>.

25. Всемирный экономический форум: Индекс сетевой готовности 2011-2012 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/state/2012/04/05/4269>.

26. Исследование World Wide Web Foundation: Рейтинг развития Интернета в странах мира в 2014 году [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2015.02.05/7084>.

27. Исследование World Wide Web Foundation: Рейтинг развития Интернета в странах мира в 2013 году [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2013.11.25/6418>.

28. Исследование ООН. Рейтинг стран мира по уровню развития электронного правительства 2014 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2014.06.26/6835>.

29. Исследование ООН. Рейтинг стран мира по уровню развития электронного правительства 2012 года [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2012.03.09/4102>.

Надійшла до редакції 27.06.2015 р.